

BAB 1

WARISAN NEGARA BANGSA

Sinopsis

Kerajaan Alam Melayu mempunyai ciri-ciri pembentukan negara bangsa sebelum kedatangan Barat. Ciri-ciri negara bangsa kerajaan Funan dan Champa diwarisi oleh kerajaan Srivijaya, kemudiannya Kesultanan Melayu Melaka dan diteruskan oleh Kesultanan Johor-Riau. Ciri-ciri negara bangsa ini meliputi raja, undang-undang, wilayah pengaruh dan rakyat. Kesultanan Melayu Melaka meneruskan warisan ini dengan mengungguli sistem pentadbiran dan perundangan sebelum kedatangan Barat. Ciri-ciri negara bangsa Kesultanan Melayu Melaka meliputi kerajaan, rakyat, kedaulatan, wilayah pengaruh, undang-undang dan lambang kebesaran. Di samping itu, hubungan pemerintah dengan rakyat yang wujud secara timbal balik kekal sebagai warisan bernilai sehingga kini.

Kerajaan Funan

Kerajaan Champa

Kerajaan Srivijaya

Abad Pertama

Abad Kedua

Abad Ketujuh

Replika Istana Kesultanan Melayu Melaka.

Inti Pati Pembelajaran

1. Latar belakang negara bangsa sebelum kedatangan Barat.
2. Ciri-ciri negara bangsa sebelum kedatangan Barat.
3. Keunggulan sistem pentadbiran dan undang-undang sebelum kedatangan Barat.
4. Peranan pemerintah dan rakyat dalam pemerintahan sebelum kedatangan Barat.

Elemen Kewarganegaraan dan Nilai Sivik

1. Kepentingan kesetiaan kepada raja dan negara.
2. Kebanggaan terhadap warisan negara bangsa.
3. Kepentingan kepemimpinan untuk kemakmuran negara kita.
4. Kepentingan mematuhi undang-undang untuk kesejahteraan negara.

Kemahiran Pemikiran Sejarah

1. Memahami kronologi ciri-ciri perkembangan negara bangsa kerajaan Alam Melayu.
2. Meneroka bukti warisan negara bangsa sebelum kedatangan Barat.
3. Membuat interpretasi keunggulan pentadbiran dan undang-undang di negara kita.
4. Membuat imaginasi hubung kait peranan rakyat dan pemerintah di negara kita.
5. Membuat rasionalisasi pengukuhan pentadbiran dan undang-undang negara kita.

Kesultanan
Melayu Melaka

Abad Ke-15

Kesultanan
Johor-Riau

Abad Ke-16

1.1 Latar Belakang Negara Bangsa Sebelum Kedatangan Barat

Kemunculan dan kemasyhuran kerajaan Alam Melayu membuktikan asas negara bangsa telah bermula sebelum kedatangan Barat. Proses pembentukan negara bangsa mengambil masa yang lama dan melalui beberapa tahap berdasarkan sesebuah kerajaan. Kehebatan dan keagungan kerajaan Alam Melayu seperti kerajaan Funan, Champa, Kedah Tua, Gangga Nagara, Srivijaya, Angkor dan Majapahit menunjukkan ciri-ciri negara bangsa berkembang dan diwarisi oleh kerajaan Alam Melayu selepasnya.

Ciri-ciri Negara Bangsa Kerajaan Alam Melayu

Pembentukan ciri-ciri negara bangsa kerajaan Alam Melayu berbeza daripada yang berlaku di Barat. Ciri-ciri negara bangsa berkembang mengikut peredaran masa dan keperluan. Ciri-ciri negara bangsa Alam Melayu terdiri daripada raja, undang-undang, wilayah pengaruh dan rakyat.

1 Raja

Raja menjadi tonggak utama kerajaan. Kedudukan raja diperkukuh dengan sistem pentadbiran yang dibantu oleh para pembesar. Raja memperoleh ketaatan daripada rakyatnya. Raja sentiasa ditaati dan dianggap suci. Contohnya, Raja Champa dianggap sebagai pemerintah yang suci dan dikaitkan dengan Dewa Siva.

2 Undang-undang

Undang-undang dilaksanakan bagi memastikan kesejahteraan sesebuah kerajaan. Undang-undang tersebut terpakai di seluruh wilayah pengaruh dan menjadi panduan dalam pentadbiran kerajaan. Contohnya, kerajaan Majapahit mengamalkan undang-undang *Kutara Manawa*.

3 Wilayah Pengaruh

Wilayah pengaruh merupakan kawasan yang rakyatnya menerima dan memperakui pemerintahan seseorang raja. Contohnya, kerajaan Funan mempunyai wilayah pengaruh yang luas dari Sungai Mekong, Teluk Cam Ranh, selatan Myanmar dan Segenting Kra.

4 Rakyat

Rakyat merujuk penduduk di dalam sesebuah wilayah yang setia kepada raja dan tidak menderhaka. Contohnya, rakyat kerajaan Srivijaya membuktikan kesetiaan mereka kepada Raja Srivijaya dengan upacara persetiaan dan meminum air sumpah.

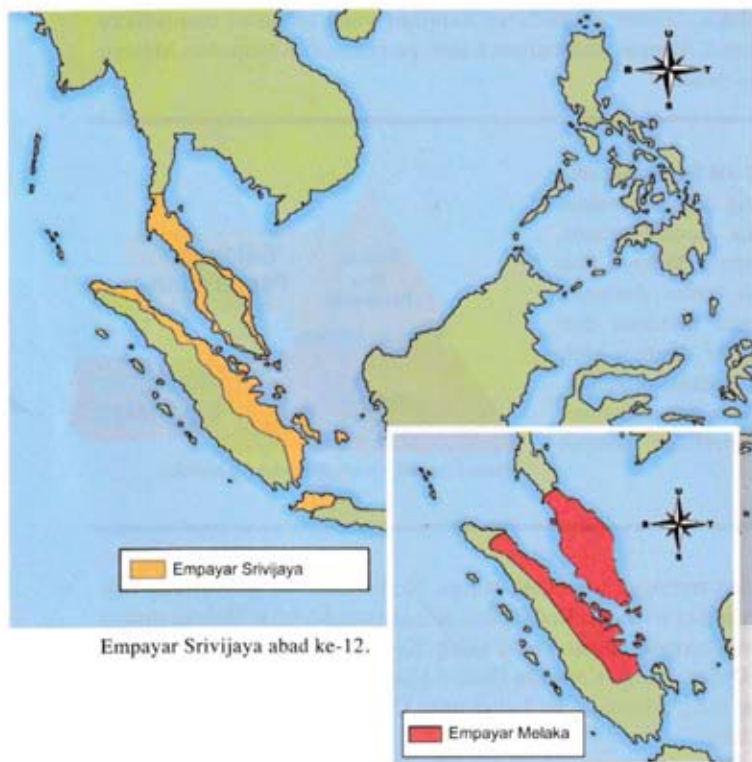
Sejarah ringkas kerajaan Funan, Champa, Srivijaya, Kesultanan Melayu Melaka dan Kesultanan Johor-Riau.

Inskripsi Telaga Batu digunakan dalam upacara persetiaan antara pemerintah dengan golongan diperintah dalam kerajaan Srivijaya.

Sumber: Koleksi Mardiana Nordin, 2015.

Kerajaan Srivijaya yang berpusat di Palembang telah meneruskan ciri-ciri negara bangsa yang diasaskan oleh kerajaan Alam Melayu sebelumnya, iaitu kerajaan Funan dan Champa. Kesenambungan ini memberikan asas yang kukuh untuk kerajaan Srivijaya berkembang dan muncul sebagai empayar yang terkenal. Ciri-ciri negara bangsa membawa kesejahteraan kepada empayar Srivijaya dan diwarisi oleh Kesultanan Melayu Melaka. Kesultanan Melayu Melaka menyerapkan ciri-ciri lain dalam memperkukuh negara bangsa kesultanan ini. Kesultanan Johor-Riau pula meneruskan ciri-ciri ini dengan menekankan kepentingan Islam dalam usaha melaksanakan ciri-ciri negara bangsa.

Empayar Srivijaya abad ke-12.

Empayar Kesultanan Melayu Melaka abad ke-15.

Sumber: Muhammad Yusoff Hashim, 2015. *Kesultanan Melayu Melaka*. Edisi kedua. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Ciri-ciri negara bangsa yang menjadi warisan telah memperkukuh kerajaan Srivijaya, Kesultanan Melayu Melaka dan Kesultanan Johor-Riau. Pewarisan ini menyebabkan kerajaan tersebut terkenal dan berkuasa di Alam Melayu. Sebagai rakyat Malaysia, kita harus berbangga dan bekerjasama untuk mempertahankan warisan negara.

Bagaimanakah seseorang raja berjaya menjadikan kerajaannya sebuah empayar yang terkenal?

Jelaskan maksud wilayah pengaruh.

Srivijaya dalam bahasa Sanskrit membawa maksud: "sr", iaitu bercahaya "vijaya", iaitu kemenangan.

Dalam upacara persediaan rakyat kepada pemerintah Srivijaya, air dituang ke atas Inskripsi Telaga Batu dan mengalir di corong di bawahnya. Air tersebut akan ditadah dan diminum oleh rakyat untuk menunjukkan kesetiaan kepada pemerintah.

Raja Srivijaya dikenang melalui jumlah ketulan emas yang telah ditinggalkan.

Sumber: Zuliskandar Ramli dan Nik Hassan Shuhaimi Nik Abdul Rahman, 2012. "Empayar Melayu Srivijaya: Perkembangan Sejarah, Organisasi Sosial dan Pentadbiran" dlm. Nazri Muslim dan Abdul Latif Samian (ed.), *Wacana Teori dan Strategi Kepimpinan Melayu*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.

AKTIVITI

Dengan menggunakan pelbagai sumber, secara berkumpulan, bincangkan ciri-ciri negara bangsa kerajaan Alam Melayu. Bentangkan hasil perbincangan di dalam kelas.

1.2 Ciri-ciri Negara Bangsa Kesultanan Melayu Melaka

Ciri-ciri negara bangsa yang diwarisi oleh Kesultanan Melayu Melaka memberikan gambaran jelas tentang kepentingan pembinaan dan perkembangan sesebuah negara bangsa. Kesultanan Melayu Melaka mempunyai sistem pentadbiran, peraturan, masyarakat yang tersusun dan corak politiknya yang tersendiri bagi membentuk negara bangsa. Ciri-ciri negara bangsa tersebut ialah kerajaan, rakyat, kedaulatan, wilayah pengaruh, undang-undang dan lambang kebesaran. Ciri-ciri ini menggambarkan pembentukan negara bangsa yang kukuh pada zaman Kesultanan Melayu Melaka.

Kerajaan

Kerajaan muncul disebabkan oleh adanya raja. Raja merupakan pemerintah tertinggi dan dibantu oleh pembesar. Pemerintahan beraja diperkukuh dengan Sistem Pembesar Empat Lipatan yang menjadi tonggak pentadbiran Melaka. Sistem pentadbiran kerajaan yang tersusun menjadikan Melaka sebagai empayar yang terkenal. Selepas kedatangan Islam, pemerintah Kesultanan Melayu Melaka mula menggunakan gelaran sultan.

Rakyat

Rakyat menumpahkan taat setia kepada Sultan Melaka dan mematuhi undang-undang yang dikuatkuasakan dalam Kesultanan Melayu Melaka. Secara umum, rakyat Melaka terdiri daripada orang Melayu dan Orang Laut. Golongan diperintah terdiri daripada rakyat yang merangkumi golongan merdeka dan hamba. Kesejahteraan rakyat Melaka dijamin oleh sultan, manakala rakyat mengakui kekuasaan sultan. Hubungan timbal balik mewujudkan persefahaman dan ikatan antara golongan pemerintah dengan golongan diperintah.

Hierarki sosial Kesultanan Melayu Melaka.

Kedaulatan

Kedaulatan ialah lambang kekuasaan tertinggi seseorang sultan. Kedaulatan ini merupakan hak mutlak sultan untuk mengawal rakyat dan wilayah. Kedaulatan Kesultanan Melayu Melaka diakui oleh kerajaan lain dan bebas daripada campur tangan kuasa asing. Kedaulatan Kesultanan Melayu Melaka juga diiktiraf oleh kerajaan Dinasti Ming. Kerajaan Dinasti Ming telah menghantar beberapa orang utusan antaranya termasuklah yang diketuai oleh Laksamana Cheng Ho untuk mengeratkan hubungan antara China dengan Melaka.

Diorama utusan menghadap Sultan Melaka.

Sumber: Muzium Istana Kesultanan Melayu Melaka.

Wilayah Pengaruh

Wilayah pengaruh merujuk kawasan pemerintahan raja yang diterima dan diakui oleh rakyat. Kesultanan Melayu Melaka mempunyai wilayah pengaruh yang luas merangkumi keseluruhan Semenanjung Tanah Melayu dan pantai timur Sumatera. Wilayah pengaruh ini diperoleh melalui penaklukan, naungan dan perkahwinan. Wilayah pengaruh yang luas membuktikan kewibawaan pemerintah kerajaan ini.

Undang-undang

Terdapat dua undang-undang bertulis pada zaman Kesultanan Melayu Melaka, iaitu Hukum Kanun Melaka dan Undang-Undang Laut Melaka. Undang-undang ini digunakan untuk mengukuhkan kerajaan dan melindungi rakyat. Undang-undang ini juga menjadikan Kesultanan Melayu Melaka sebagai sebuah kerajaan yang unggul.

Lambang Kebesaran

Lambang kebesaran merupakan identiti sesebuah kerajaan dan keistimewaan Sultan Melaka. Lambang kebesaran ini juga menjadi simbol kedaulatan sultan yang memerintah. Antara lambang kebesaran ini termasuklah adat istiadat, penggunaan warna, nobat, regalia dan cap mohor. Cap mohor digunakan untuk mengesahkan arahan daripada sultan.

Kesultanan Melayu Melaka dengan ciri-ciri negara bangsa seperti kerajaan, rakyat, kedaulatan, wilayah pengaruh, undang-undang dan lambang kebesaran menjadikan kerajaan ini gemilang. Kegemilangan ini membuktikan asas negara bangsa terbentuk sebelum kedatangan Barat. Ciri-ciri tersebut menjadi panduan pembentukan negara bangsa kita pada masa kini mengikut acuan sendiri. Sebagai rakyat Malaysia, kita harus bersatu padu untuk mengukuhkan pembentukan sebuah negara bangsa.

AKTIVITI

Undang-undang yang berikut dipengaruhi oleh undang-undang Kesultanan Melayu Melaka:

1. Undang-Undang Pahang.
2. Undang-Undang 99 Perak.
 - (a) Kumpulkan maklumat yang berkaitan dengan undang-undang di atas dari aspek kandungan secara ringkas.
 - (b) Bentangkan dapatan kajian anda.

Wilayah taklukan ialah wilayah yang diperoleh melalui peperangan. Antara wilayah yang ditakluk termasuklah Pahang, Kuala Linggi, Kelantan, Rokan, Inderagiri dan Kampar.

Wilayah naungan ialah wilayah yang menerima ketuanan Kesultanan Melayu Melaka sama ada melalui perkahwinan atau persahabatan. Contoh wilayah naungan ialah Lingga, Patani dan Kedah.

Perolehan wilayah melalui perkahwinan. Contohnya, kerajaan Majapahit menghadiahkan Siantan kepada Sultan Mansur Shah kerana mengahwini Puteri Majapahit.

Sumber: Zainal Abidin Abdul Wahid, 1989. "Kerajaan Melaka dalam Hubungan Antarabangsa". Kertas Persidangan Antarabangsa Tamadun Melayu II, Kuala Lumpur.

Nyatakan ciri-ciri negara bangsa Kesultanan Melayu Melaka.

1.3 Keunggulan Sistem Pentadbiran dan Undang-undang

Keunggulan bererti kesempurnaan dan keistimewaan yang dimiliki oleh sesebuah kerajaan. Dalam Kesultanan Melayu Melaka, keunggulan terbukti melalui sistem pentadbiran dan undang-undang yang tersusun sehingga menjadikan kerajaan ini masyhur.

Sistem Pentadbiran

Sistem pentadbiran Kesultanan Melayu Melaka mempunyai pentadbiran yang lengkap. Sistem pentadbiran yang tersusun ini dikenali sebagai Pembesar Empat Lipatan. Sistem ini menjadikan pentadbiran Kesultanan Melayu Melaka lancar dan tersusun. Sultan Melaka juga memberikan kuasa memerintah atau mentadbir sesuatu wilayah, sungai atau pulau kepada para Pembesar Berempat. Setiap kawasan pentadbiran ini dikenali sebagai **kawasan pegangan**.

Sistem Pentadbiran Kesultanan Melayu Melaka

Sumber: Adaptasi daripada Muhammad Yusoff Hashim, 2015. *Kesultanan Melayu Melaka*. Edisi kedua. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Sistem pentadbiran Kesultanan Melayu Melaka tersusun dan berhierarki. Sultan mengetuai pemerintahan dan mempunyai kuasa dalam segala aspek, iaitu dalam pemerintahan, peperangan, hubungan diplomatik dan agama. Dalam sistem pentadbiran Kesultanan Melayu Melaka terdapat Pembesar Berempat, iaitu Bendahara, Penghulu Bendahari, Temenggung dan Laksamana. Pembesar lain yang membantu dalam pentadbiran ialah Syahbandar, Bentara, Orang Kaya, hulubalang dan penghulu. Pelaksanaan pemerintahan secara sistematik ini menjadikan pentadbiran Kesultanan Melayu Melaka sebuah kerajaan yang unggul.

Sistem pentadbiran Kesultanan Melayu Melaka mempunyai dua peringkat, iaitu pentadbiran pusat dan peringkat jajahan.

Pentadbiran peringkat pusat dilaksanakan oleh Pembesar Berempat yang terdiri daripada Bendahara, Penghulu Bendahari, Temenggung dan Laksamana. Hubungan dan persefahaman dua hala antara sultan dengan pembesar memastikan kejayaan Kesultanan Melayu Melaka. Permuafakatan antara sultan dengan pembesar mewujudkan proses pentadbiran yang sempurna dan dapat mengelakkan sebarang tindakan sewenang-wenangnya oleh pemerintah. Permuafakatan ini wujud sehingga hari ini.

Bendahara merupakan pembesar yang mempunyai tugas dan peranan yang sangat penting. Bendahara menjalankan tugas sebagai ketua pentadbir dan ketua turus angkatan tentera. Beliau juga akan menasihati sultan dalam pelbagai hal dan menjadi pemangku sultan.

Kesultanan Melayu Melaka mempunyai sistem kewangan yang teratur. Sumber pendapatan Kesultanan Melayu Melaka diperolehi daripada urusan perdagangan, segala jenis cukai dan ufti daripada wilayah taklukan serta naungan. Seorang Penghulu Bendahari dilantik bagi menguruskan perbendaharaan secara teratur. Sementara itu, Syahbandar pula dipertanggungjawabkan untuk mengutip cukai di pelabuhan, manakala pembesar lain mengutip cukai di kawasan pegangan. Hasil perbendaharaan akan disalurkan untuk kepentingan kerajaan seperti membeli senjata dan membina istana. Kebijaksanaan pemerintah mengawal perbendaharaan menjadikan Kesultanan Melayu Melaka semakin maju dan makmur.

Dari aspek keselamatan pula, Kesultanan Melayu Melaka mempunyai sistem keselamatan yang kemas untuk menjaga keamanan di darat dan di laut. Keamanan negara menjadi teras kepada kemasyhuran kesultanan ini. Bagi tujuan ini, Temenggung dilantik untuk menjaga keselamatan kota Melaka, manakala Laksamana pula bertindak sebagai panglima angkatan laut Melaka.

Pada peringkat jajahan, pembesar ditugaskan untuk menguruskan pentadbiran di daerah dan kampung. Pembesar ini dilantik oleh sultan dan Pembesar Berempat. Antara peranan mereka termasuklah menjaga dan mengekalkan keamanan kawasan pentadbiran dan dibenarkan mengutip cukai.

Sistem pentadbiran yang teratur memperlihatkan kebijaksanaan pemerintah Kesultanan Melayu Melaka mentadbir kerajaan. Agihan tugas yang tersusun membolehkan Kesultanan Melayu Melaka unggul sebagai sebuah empayar. Pembesar mempunyai peranan masing-masing dalam memastikan pentadbiran kesultanan ini berjalan dengan lancarnya.

Kawasan pegangan ialah kawasan yang dikurniakan oleh Sultan Melaka kepada Pembesar Berempat.

Bagaimanakah Kesultanan Melayu Melaka memperoleh sumber pendapatan?

Bendahara Tun Perak ialah bendahara yang paling lama berkhidmat dalam Kesultanan Melayu Melaka. Beliau berkhidmat untuk empat orang Sultan Melaka, iaitu Sultan Muzaffar Shah, Sultan Mansur Shah, Sultan Alauddin Riayat Shah dan Sultan Mahmud Shah.

Undang-undang

Kesultanan Melayu Melaka mempunyai dua undang-undang yang berasaskan syariah dan hukum adat, iaitu Hukum Kanun Melaka dan Undang-Undang Laut Melaka. Kedua-dua undang-undang ini diperkenalkan bagi melaksanakan pentadbiran untuk menjamin kemakmuran dan kesejahteraan Kesultanan Melayu Melaka.

Hukum Kanun Melaka

Hukum Kanun Melaka mengandungi 44 Fasal yang membincangkan antaranya termasuklah jenayah, bidang kuasa sultan dan pembesar, kekeluargaan dan hal berkaitan dengan ekonomi.

1

Jenayah

Perbuatan jenayah menggugat ketenteraman dan keharmonian Kesultanan Melayu Melaka. Pelbagai hukuman setimpal dikenakan terhadap perbuatan jenayah seperti membunuh, menikam dan mencuri. Antara kesalahan yang boleh dikenakan hukuman bunuh termasuklah seperti dalam Fasal 5.1, apabila seseorang didapati membunuh orang lain tanpa pengetahuan raja atau pembesar, maka dia akan dihukum bunuh. Dalam Fasal 4, hukuman bunuh dikenakan kepada sesiapa yang ingkar arahan dan memalsukan titah sultan.

Beberapa fasal dalam Hukum Kanun Melaka dan Undang-Undang Laut Melaka.

Dalam Hukum Kanun Melaka, terdapat beberapa perkataan yang hanya boleh digunakan oleh raja, iaitu titah, murka, kurnia dan anugerah. Rakyat tidak dibenarkan mempersendakan dan menuturkan perkataan tersebut.

2

Peranan Sultan dan Pembesar

Setiap pembesar Melaka mempunyai peranan dalam pentadbiran dan mereka juga perlu arif dalam hal berkaitan dengan pelaksanaan undang-undang. Contohnya, dalam Fasal 1, dijelaskan tugas sultan, Bendahara, Temenggung dan Penghulu Bendahari. Sultan bertanggungjawab untuk melantik pembesar, contohnya Bendahara dan Temenggung.

3

Kekeluargaan

Isu kekeluargaan diberikan perhatian oleh Kesultanan Melayu Melaka. Undang-undang keluarga bertujuan mewujudkan keharmonian dalam keluarga dan menyelesaikan masalah yang dihadapi oleh keluarga atau dalam perkahwinan. Antara hukum dalam perkahwinan termasuklah dalam Fasal 26 yang menyatakan bahawa pernikahan memerlukan empat orang saksi, jika tidak cukup memadai dua orang sahaja. Hamba abdi dan wanita tidak boleh menjadi saksi dalam pernikahan.

4

Ekonomi

Perdagangan merupakan elemen penting yang menjadikan Kesultanan Melayu Melaka terkenal di seluruh dunia. Undang-undang ini mempunyai peraturan yang jelas tentang urusan niaga untuk mengawal perdagangan di Melaka agar tidak berlaku sebarang kesalahan yang bertentangan dengan ajaran Islam. Contohnya, dalam Fasal 30, dinyatakan amalan riba diharamkan dalam urusan perniagaan dan orang yang menjalankan perniagaan hendaklah akil baligh, siuman dan perlu melafazkan niat jual beli.

Sumber: Liaw Yock Fang, 1976. *Undang-Undang Melaka (The Law of Malacca)*. The Hague: Martinus Nijhoff.

Undang-Undang Laut Melaka

Undang-Undang Laut Melaka diusahakan oleh beberapa nakhoda Melaka, iaitu Nakhoda Jenal, Nakhoda Diri dan Nakhoda Sahak. Undang-undang ini diperkenan oleh Sultan Mahmud Shah dan mengandungi antaranya termasuklah perkara berkaitan dengan peranan nakhoda, pelayaran, jenayah di atas kapal dan percukaian.

1

Peranan Nakhoda

Nakhoda berkuasa penuh dan diibaratkan sebagai raja dalam pelayaran. Semua pihak harus mematuhi arahan dan perintah nakhoda. Dalam Fasal 13.1, dinyatakan bahawa nakhoda perlu diberikan keutamaan untuk berniaga selama empat hari. Dalam Fasal 13.3 pula dinyatakan, sekiranya nakhoda hendak singgah di tempat yang tidak ada dalam senarai persinggahan, nakhoda perlu bermesyuarat dengan semua orang di dalam kapal untuk mendapatkan persetujuan.

2

Pelayaran

Dalam undang-undang ini, dijelaskan peranan beberapa pegawai selain nakhoda, antaranya termasuklah jurumudi, malim dan jurubatu. Pelaksanaan peranan masing-masing akan menjadikan pelayaran selamat dan lancar. Contohnya, dalam Fasal 9, seorang malim harus arif tentang ilmu pelayaran. Malim perlu mengetahui keadaan ombak, arus dan kedudukan bulan dan bintang agar pelayaran berada dalam keadaan selamat. Dalam fasal yang sama, jika malim lalai dalam menjalankan tugas sehingga menyebabkan pelanggaran dan kerosakan, dia akan dijatuhi hukuman bunuh.

3

Jenayah

Perbuatan jenayah di atas kapal akan menggugat ketenteraman dan keselamatan isi kapal. Undang-undang ini menjelaskan hukuman terhadap perbuatan jenayah yang berlaku meliputi perbuatan mencuri, membunuh dan memberontak. Contohnya, dalam Fasal 5, seseorang yang berkelakuan jahat dan membunuh orang di atas kapal, maka orang tersebut akan dikenakan hukuman mati.

Peranan anak kapal berdasarkan Undang-Undang Laut Melaka.

4

Percukaian

Percukaian yang sistematik dan adil dinyatakan dalam undang-undang ini. Pelbagai cukai dikenakan dalam urusan pelayaran untuk perdagangan. Contohnya, cukai perjalanan dan hasil perniagaan. Dalam Fasal 6.3, nakhoda menentukan jumlah cukai yang dikenakan terhadap penumpang, iaitu satu persepuluh daripada hasil penumpang sekiranya penumpang ingin turun sebelum sampai janjinya sama ada tiga tahun, tiga bulan atau tiga hari.

Sumber: Abu Hassan Sham dan Mariyam Salim, 1995. *Sastera Undang-Undang*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Sistem pentadbiran dan kewujudan undang-undang yang unggul menjadikan Kesultanan Melayu Melaka sebuah kerajaan yang terkenal. Pentadbiran yang tersusun menjamin perjalanan pemerintahan yang lancar dan cekap. Undang-undang yang sistematik pula menjamin keselamatan kesultanan ini. Pematuhan kepada perintah dan juga undang-undang oleh rakyat mewujudkan keharmonian dan kesejahteraan yang membawa kemakmuran pada zaman Kesultanan Melayu Melaka.

1.4 Peranan Pemerintah dan Rakyat

Hubung kait pemerintah dan rakyat sejak zaman Kesultanan Melayu Melaka selaras dengan konsep **waadat**. Rakyat yang bernaung di bawah pentadbiran sultan dan pembesar saling berkait antara satu sama lain. Perkaitan ini berfungsi menggerakkan jentera kerajaan dan sistem pemerintahan. Hubungan secara timbal balik ini mengukuhkan pemerintahan Kesultanan Melayu Melaka yang membawa kegemilangan kesultanan ini.

Golongan Pemerintah dan Rakyat

Masyarakat dalam Kesultanan Melayu Melaka terbahagi kepada dua, iaitu golongan pemerintah dan diperintah.

Golongan pemerintah terdiri daripada sultan, pembesar, kerabat raja dan ulama.

Peranan Sultan

- Menaungi dan menjaga keselamatan rakyat negeri baginda.
- Mewujudkan perpaduan rakyat.
- Bertanggungjawab terhadap kemakmuran serta kestabilan kerajaan.
- Memperkenalkan undang-undang untuk mengawal rakyat.

Peranan Pembesar

- Memelihara keamanan dan kebajikan rakyat di kawasan pegangan.
- Menjadi perantara antara sultan dengan rakyat.
- Mengutip hasil melalui sistem serah dan membekalkan tenaga tentera melalui sistem kerah.

WAADAT

Maka titah Sang Sapurba, "Hendaklah segala anak cucu hamba, jikalau ada salahnya sekalipun, atau zalim dan jahat pekertinya, janganlah segala hamba Melayu itu derhaka dan menitikkan darahnya ke bumi, jikalau mereka itu akan cedera, berundur hingga ditakluk negerinya juga...". Maka sembah Demang Lebar Daun, "Baiklah tuanku, tetapi anak cucu duli tuanku dahulu mengubahkan, anak cucu patik pun berubahlah tuanku". Maka titah Sang Sapurba, "Baiklah paman, kabullah hamba akan waad itu". Titah baginda, "Barang siapa hamba Melayu derhaka mengubahkan perjanjiannya, dibalikkan Allah bumbungan rumah ke bawah kaki ke atas". Maka sembah Demang Lebar Daun, "Jikalau raja Melayu itu mengubahkan perjanjian dengan hamba Melayu, dibinasakan Allah negerinya dan takhta kerajaannya".

Waadat antara Sang Sapurba dengan Demang Lebar Daun.

Sumber: W.G. Shellabear, 1995. *Sejarah Melayu*. Shah Alam: Penerbit Fajar Bakti Sdn. Bhd.

Peranan Rakyat

- Menunjukkan taat setia kepada pemerintah.
- Mematuhi segala arahan pemerintah dan tidak akan menderhaka kerana takut ditimpa **tulah**.
- Menjadi tentera.
- Menghadiri majlis umum seperti gotong-royong. Menjadi pengayuh atau pendayung kapal perang.
- Menyumbang tenaga kerja melalui sistem kerah seperti membina istana atau jalan.

Rakyat terdiri daripada pelbagai golongan seperti peniaga, petani, tukang dan nelayan. Hamba pula terdiri daripada hamba raja, hamba berhutang dan hamba biasa.

Hubungan baik antara pemerintah dengan rakyat memainkan peranan yang sangat penting dalam usaha menjamin kesejahteraan. Hubungan ini dapat memelihara kedaulatan raja dan kesejahteraan rakyat. Sebagai rakyat, kita perlu menjaga hubungan baik dengan pemerintah bagi mengekalkan kemajuan dan keamanan negara.

Ciri-ciri negara bangsa yang diwarisi oleh kerajaan Srivijaya daripada kerajaan Alam Melayu sebelumnya telah mengukuhkan kerajaan tersebut. Ciri-ciri negara bangsa Kesultanan Melayu Melaka merupakan asas kepada kewujudan negara bangsa di negara kita. Kepimpinan yang baik dan diperkukuh dengan ciri-ciri negara bangsa yang tersendiri mencerminkan keunggulan Kesultanan Melayu Melaka. Kekukuhan kesultanan ini dilengkapi dengan keunggulan pentadbiran dan undang-undang yang tiada tolok tandingan pada zamannya dan diwarisi oleh kerajaan Melayu selepasnya. Keunggulan ini mengukuhkan kelangsungan ciri-ciri negara bangsa yang diwarisi sehingga hari ini. Ciri-ciri negara bangsa ini juga memupuk perasaan cinta akan negara dalam kalangan penduduk. Sebagai rakyat Malaysia, kita harus berbangga kerana mewarisi asas negara bangsa yang menjamin kesejahteraan dan keharmonian negara kita.

Hubung kait pemerintah dan rakyat: rakyat itu umpama akar, yang raja itu umpama pohon: jikalau tiada akar nescaya pohon tiada akan dapat berdiri demikian lagi raja itu dengan segala rakyatnya.

Sumber: W.G. Shellabear, 1995, *Sejarah Melayu*. Shah Alam: Penerbit Fajar Bakti Sdn. Bhd.

Berdasarkan petikan di atas, lakukan aktiviti yang berikut:

1. Bincangkan maksud petikan di atas dengan rakan anda.
2. Kongsikan hasil perbincangan di dalam kelas anda.

Tulah bererti kecelakaan yang menimpa seseorang kerana melanggar larangan atau titah raja dan menderhaka kepada raja.

Waadat ialah perjanjian.

Mengapakah institusi beraja di negara kita perlu dipertahankan?

Waadat ialah perjanjian yang dilakukan oleh Demang Lebar Daun yang mewakili golongan diperintah dengan Sang Sapurba yang mewakili golongan pemerintah.

WARISAN NEGARA BANGSA

1

Latar Belakang Negara Bangsa Sebelum Kedatangan Barat

- Ciri-ciri Negara Bangsa Kerajaan Alam Melayu

2

Ciri-ciri Negara Bangsa Kesultanan Melayu Melaka

- Kerajaan
- Rakyat
- Kedaulatan
- Wilayah Pengaruh
- Undang-undang
- Lambang Kebesaran

3

Keunggulan Sistem Pentadbiran dan Undang-undang

- Sistem Pentadbiran
- Undang-undang

4

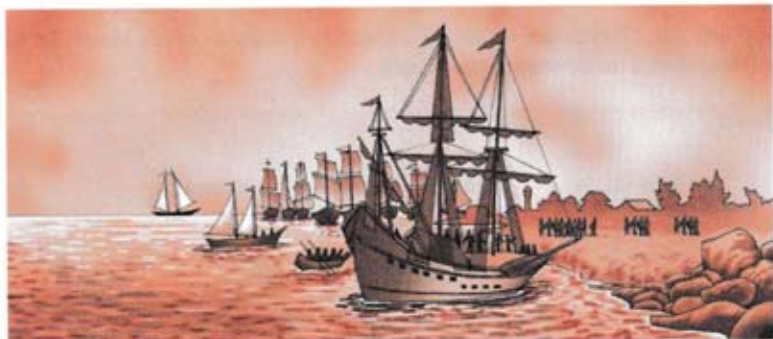
Peranan Pemerintah dan Rakyat

- Peranan Sultan
- Peranan Pembesar
- Peranan Rakyat

Aktiviti 1: Jalan Galeri (Gallery Walk)**Arahan:**

Murid bergerak atau berjalan di dalam kelas untuk:

1. Melihat dan membaca hasil tugas yang dipaparkan.
2. Berfikir tentang hasil tugas tersebut.
3. Berbincang dengan rakan kumpulan.

Ilustrasi Pelabuhan Melaka pada zaman Kesultanan Melayu Melaka.

- (a) Murid dibahagikan kepada empat kumpulan. Setiap kumpulan akan mencari maklumat dengan menggunakan pelbagai sumber berdasarkan tugas yang diberikan.
- (b) Hasil dapatan akan ditampal di dalam kelas.
- (c) Setiap ahli kumpulan akan bergerak dan membaca serta membincangkan semua dapatan tersebut.

Kumpulan 1

Apakah kepentingan perdagangan pada zaman Kesultanan Melayu Melaka?

Kumpulan 2

Siapakah pedagang yang mengunjungi pelabuhan Melaka?

Apakah barang dagangan yang diperdagangkan?

Kumpulan 3

Bagaimanakah pengurusan pelabuhan Melaka yang dilaksanakan oleh Kesultanan Melayu Melaka?

Kumpulan 4

Bagaimanakah kita boleh menjadikan pelabuhan perdagangan di negara kita terkenal di seluruh dunia?

Aktiviti 2 : Pembelajaran Akses Kendiri dan Mangkuk Ikan Emas (Self Access Learning dan Goldfish Bowl)

Arahan:

1. Setiap kumpulan akan diberikan tajuk tertentu.
2. Setiap kumpulan dibenarkan menggunakan pelbagai sumber dan bahan untuk mendapatkan maklumat.
3. Ahli kumpulan lain dibenarkan secara individu atau kumpulan untuk tampil ke hadapan bagi menjawab soalan dan memberikan pandangan.

Sistem Pentadbiran Kesultanan Melayu Melaka

Sumber: Adaptasi daripada Muhammad Yusoff Hashim, 2015. *Kesultanan Melayu Melaka*. Edisi kedua. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

1. Berdasarkan rajah di atas, jawab soalan yang berikut:
 - (a) Huraikan peranan Pembesar Berempat.
 - (b) Bandingkan peranan Bendahara dengan Perdana Menteri pada hari ini.
 - (c) Pada pendapat anda, bagaimanakah kedaulatan dan keselamatan negara kita dipelihara daripada ancaman anasir luar?
2. Selepas perbincangan, ahli kumpulan akan memindahkan jawapan dalam bentuk peta pemikiran yang sesuai.
3. Setiap kumpulan akan membentangkan hasil perbincangan di hadapan kelas dan menjawab soalan daripada kumpulan lain.

1. Kerajaan manakah yang mewariskan ciri-ciri negara bangsa kepada Kesultanan Melayu Melaka?
 - A. Kerajaan Srivijaya
 - B. Kerajaan Majapahit
 - C. Kerajaan Johor-Riau
 - D. Kerajaan Kedah Tua
2. Apakah sistem pentadbiran yang diamalkan pada zaman Kesultanan Melayu Melaka?
 - A. Sistem Pembesar Berpusat
 - B. Sistem Pembesar Empat Lipatan
 - C. Sistem Pentadbiran Melayu Melaka
 - D. Sistem Pembesar Enam Belas Lipatan
3. Undang-undang manakah yang digunakan dalam sistem pentadbiran Kesultanan Melayu Melaka?
 - I. Undang-Undang Pelabuhan Melaka
 - II. Undang-Undang Adat Melaka
 - III. Undang-Undang Laut Melaka
 - IV. Hukum Kanun Melaka
 - A. I dan II
 - B. I dan IV
 - C. II dan III
 - D. III dan IV
4.

Kesultanan Melayu Melaka mempunyai pelbagai lambang kebesaran seperti nobat dan adat istiadat.

Apakah kepentingan lambang kebesaran tersebut?

- A. Membuktikan keturunan raja
- B. Menunjukkan kedaulatan raja
- C. Menggambarkan kemewahan raja
- D. Menandakan kawasan pemerintahan

5. Undang-undang di Melaka.

- Apakah kandungan kedua-dua undang-undang di atas?
- Mengapakah undang-undang tersebut diperkenalkan?
- Pada pendapat anda, apakah yang akan berlaku sekiranya rakyat negara kita tidak mematuhi undang-undang?

6. Petikan waadat di bawah adalah antara Sang Sapurba dengan Demang Lebar Daun.

WAADAT

Maka titah Sang Sapurba, "Hendaklah segala anak cucu hamba, jikalau ada salahnya sekalipun, atau zalim dan jahat pekertinya, janganlah segala hamba Melayu itu derhaka dan menitikkan darahnya ke bumi, jikalau mereka itu akan cedera, berundur hingga ditakluk negerinya juga...". Maka sembah Demang Lebar Daun, "Baiklah tuanku, tetapi anak cucu duli tuanku dahulu mengubahkan, anak cucu patik pun berubahlah tuanku". Maka titah Sang Sapurba, "Baiklah paman, kabullah hamba akan waad itu". Titah baginda, "Barang siapa hamba Melayu derhaka mengubahkan perjanjiannya, dibalikkan Allah bumbungan rumah ke bawah kaki ke atas". Maka sembah Demang Lebar Daun, "Jikalau raja Melayu itu mengubahkan perjanjian dengan hamba Melayu, dibinasakan Allah negerinya dan takhta kerajaannya".

Sumber: W.G. Shellabear, 1995. *Sejarah Melayu*. Shah Alam: Penerbit Fajar Bakti Sdn. Bhd.

- Apakah yang anda faham daripada petikan di atas?
- Mengapakah rakyat dilarang menderhaka kepada raja?

7. Prinsip yang berikut ialah prinsip kedua Rukun Negara.

KESETIAAN KEPADA RAJA DAN NEGARA

Sebagai warganegara yang patriotik, bagaimanakah anda menghayati prinsip Rukun Negara di atas?

Nilai, Patriotisme dan Iktibar

- Penerokaan warisan ciri-ciri negara bangsa sebelum kedatangan Barat wajar dihayati untuk memupuk semangat kesetiaan kepada raja dan negara.
- Keunggulan pentadbiran dan undang-undang sebelum kedatangan Barat yang diwarisi dan diamalkan kini berupaya untuk mengukuhkan agenda pembinaan negara dan bangsa.
- Hubungan antara pemerintah dengan rakyat yang diwarisi sejak zaman Kesultanan Melayu Melaka penting untuk mewujudkan perpaduan masyarakat dan menjamin kestabilan negara.

Diri dan Keluarga

Sebagai ahli dalam keluarga, sikap kerjasama dapat mengukuhkan institusi keluarga dan seterusnya menyumbang kesejahteraan masyarakat.

Negara

Perpaduan dalam masyarakat pelbagai kaum, budaya dan agama menjadi asas penting untuk menjamin keharmonian masyarakat dan mengukuhkan peradaban bangsa serta negara.

Hubungan harmoni antara kaum perlu dipupuk sejak kecil bagi menjamin kedaulatan negara berkekalan.

Sumber: Pusat Maklumat Utusan dan Unit Foto Utusan Melayu (M) Bhd.